

The cover is framed by an elaborate, symmetrical decorative border. At the top, a woman in classical dress sits, holding a branch. To her left, another woman stands, also in classical attire. On the right, a third woman is depicted. At the bottom left, a woman in a long, flowing gown and crown stands prominently. At the bottom right, a cherub sits on a pedestal. In the center, a large oval frame contains the title and text. Below the oval, a circular coat of arms is visible. The background features architectural details like a building and a fountain.

Joghístória

*Az Eötvös Loránd Tudományegyetem
Állam- és Jogtudományi Kar
Magyar Állam- és Jegtörténeti Tanszék
Tudományos Diákkörének folyóirata*

XVII. évfolyam, 2. szám

Kedves Olvasóink!

A Magyar Állam- és Jogtörténeti Tudományos Diákkör (MAJT TDK) nevében szeretettel köszöntjük régi és új olvasóinkat.

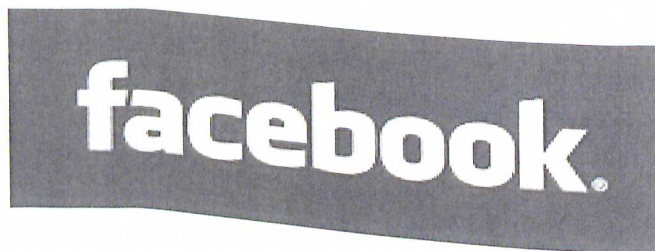
A félév második száma a már ismert rovatok alapján épül fel, amely szerkesztési elv reméljük, hogy segíti a lapban történő eligazodást, s az továbbra is kellemes és hasznos időtöltést jelent majd mindenki számára.

A Joghistoria mellett – ha igazán össze akarjátok kötni a kellemest a hasznossal – ajánljuk a TDK üléseket, melyek során még jobban elmélyedhettek a jogtörténetben, a szakma nagyjait hallgathatjátok, és kérdéseket tehettek fel nekik. Az üléseket mindig a hallgatóság – tehát Ti – alakítjátok, a szakmai részek mellett nagy hangsúlyt kapnak az érdekességek, az átfogó ismeretek, a hallgatóbarát előadásmód, valamint az interaktivitás. Ha kérdésetek van – akár a féléves programokkal, előadásokkal, akár az anyaggal kapcsolatban, forduljatok hozzánk nyugodtan, vagy látogassatok el a <http://www.majt.hu> oldalra.

A Magyar Állam- és Jogtörténeti Tudományos Diákkör tagjai

majtdk@gmail.com

Csatlakozz hozzánk a Facebook-on is!

<http://www.facebook.com/MAJTtdk>

Tartalomjegyzék

1. Országalma	Milánkovich András, Szentgáli-Tóth Boldizsár:	Vívmányok a gyakorlatban	4-6. oldal
2.	Papp Dorottya:	Járványok és közegészségügy Magyarországon: az 1876. évi XIV. törvénycikk és hatásai	7-12. oldal
3.	Ványa Bertalan:	A parlamenti mentelmi jog kialakulása, elemei és érvényesülése Magyarországon	13-17. oldal
4. Kultúra	Szabó Zsanett:	A finn út	18-22. oldal
5. Perpatvar	Karácson Zita:	Az első magyar sajtóper története	23-29. oldal
6. Régen és ma	Vitál Vivien:	Fejezetek a halálbüntetés történetéből	30-34. oldal

Országalma

Vívmányok a gyakorlatban

Írta: Milánkovich András – Szentgáli-Tóth Boldizsár

„Az Alkotmánybíróság felelőssége ebben az új helyzetben rendkívüli, mondhatni történelmi”

33/2012. (VII. 17.) AB határozat

Azzal, hogy az Alaptörvény ablakot nyit közjogunk történeti dimenziói felé, új távlatokat kapott a jogértelmezés, ami lehetőség, de kockázatokat rejtő kihívás is egyben. Az R) cikk (3) bekezdése az alkotmányértelmezés egyik eszközeként jelöli meg a történeti alkotmány vívmányait, ezáltal olyan kategóriát emel alaptörvényi szintre, amelynek sem elméleti tartalma, sem gyakorlati alkalmazhatósága mindaddig nem tisztázott.

Mi magunk tettünk már kísérletet egy munkafogalom, és a mögötte álló elméleti rendszer kidolgozására.¹ Álláspontunk szerint a történeti alkotmány vívmányának fogalma általános szinten a következő: az a jogfolytonos történeti alkotmány alapján keletkezett jogforrás, amelynek az Alaptörvénnyel való releváns kapcsolata kimutatható, létezik olyan értelmezése, amely nem ellentétes a jogállami értékekkel és beilleszthető napjaink interpretációs kereteibe. Ezen kívül természetesen számos más tudományos nézőpont is létezik, amelyek a teljes elutasítástól² a részleges elfogadásig³ széles skálán mozognak. Noha egységes koncepció az Alkotmánybíróság gyakorlatában jelenleg nem tapintható ki, az említett folyamat nem hagyhatta érintetlenül a testület munkáját sem. A következőkben azt vizsgáljuk, hogyan jelent meg az elmúlt két év során az Alkotmánybíróság gyakorlatában a történeti alkotmány vívmányaira való hivatkozás. Holt betűje lesz-e az Alaptörvénynek az R) cikk (3) bekezdése⁴, vagy szervesen beépül az alkotmányos kultúrába? S ha utóbbi valósul meg, nem válik-e annak alkalmazása visszaélések táptalajává?

A történeti előzményekre való visszautalás a korábbi alkotmányértelmezés során sem ismeretlen jelenség: leggyakrabban Kukorelli István élt alkotmánybíróként ezzel a módszerrel.⁵ A változás abban ragadható meg, hogy 2012 elejétől folyamatosan növekszik az ilyen irányú utalások száma. Jól jelzi a folyamat kezdeti stádiumát,

¹ Milánkovich András – Szentgáli-Tóth Boldizsár: Diszítő elem, vagy új értelmezési távlatok? A magyar közjog történeti dimenziója az Alaptörvény tükrében. In: Tudományos diákköri dolgozatok 2013. I. kötet. ELTE Bibó István Szakkollégium, Budapest, 2013. 89-118. o.

² Pl. Sente Zoltán: A historizáló alkotmányozás problémái – a történeti alkotmány és a Szent Korona az új Alaptörvényben. Közjogi Szemle, 2011. (3. évf.) 3. sz. 1-13. o.

³ Rixer Ádám: A történeti alkotmány lehetséges jelentéstartalmai. jesz.ajk.elte.hu/rixer47.html (Utolsó letöltés: 2013. 10. 30.)

⁴ Sente: i.m. 10. o.

⁵ Pl. 18/2004. (V. 25.) AB határozat, ABH 303.

hogy a történeti alkotmány vívmányait kevésbé a határozatok indokolásai, inkább az ezekhez fűzött különvélemények említik. Vitathatatlan azonban, hogy az Alkotmánybíróság mint testület, illetve az egyes alkotmánybírák is felismerték a probléma súlyát, így az időről időre szerephez jut az alkotmányjogi érvelésekben.

A testület kezdeti attitűdjét a probléma megfogalmazása, valamint egy későbbi megoldás kidolgozásának igénye fémjelzi.⁶ A történeti alkotmány vívmányait nevesítő első alkotmánybíróági határozat {33/2012. (VII. 17.) AB határozat, Indokolás [74]} alapvető jelentőségű megállapításokat tett, amikor egyrészt szétválasztotta a történeti alkotmányt és a történeti alkotmány vívmányait, másrészt kimondta, hogy a vívmányok körét az Alkotmánybíróságnak kell meghatároznia. A határozathoz fűzött egyik különvélemény felvetette egy, a problémával foglalkozó külön elméleti tematikus ülés megtartását is.⁷

Az egyik markánsan kirajzolódó megközelítés nem a vívmány-fogalom definiálására törekszik, hanem azt próbálja lehatárolni, hogy mi az, ami biztosan nem tartozhat a történeti alkotmány vívmányai közé. Ez az érvelések háttérében érzékelhető felfogás jól illeszkedik az Alkotmánybíróság fent ismertett tapogatódzó hozzáállásához. A 21/2013. (VII. 19.) AB határozat jó példa a távolságtartó értelmezésre: a vívmányok keletkezése lehetséges időszakának kijelölésekor csupán a „hagyományos értelemben vett” történeti alkotmány végpontját rögzíti, ám az esetleges, tradicionálisnak nem tekinthető értelmezésekről hallgat.⁸

Ezzel elérkeztünk az egyik legvitatottabb kérdéshez: a történeti alkotmány időbeli kereteinek megállapításához. Abban szinte teljes egyetértés mutatkozik, hogy a történeti alkotmányfejlődés végpontja az 1949-es kartális alkotmány elfogadása volt.⁹ E tekintetben Juhász Imre álláspontját érdemes még említeni, amely nyitva hagyja annak lehetőséget, hogy a kartális alkotmány és annak módosításai is a történeti alkotmány vívmányainak részét képezhessék (bár ezt nem állítja), továbbá az 1990 és 2012 között keletkezett, az Alaptörvény negyedik módosításával¹⁰ hatályon kívül helyezett alkotmánybíróági határozatokat vívmányként értékeli.¹¹ E megállapítás gyakorlati jelentőségét mérsékli, hogy a testület már korábban kimondta, hogy megfelelően indokolt esetben az Alkotmánybíróság korábbi határozatai felhasználhatók az érvelésekben.¹² Pokol Béla egyedi koncepciót vázol fel: nem konkrét időpontot ad meg, hanem a jogfejlődés egy szakaszához kapcsolja az Alaptörvény rendszerében értelmezhető történeti alkotmány végét. E mozzanat az írott jog megjelenése, amely véleménye szerint már nem viseli magán a történeti alkotmány alapvető jellegzetességeit, így kívül esik a vívmányok lehetséges körén.¹³ Érzékelhető az is, hogy azok a történelmi korszakok, amelyekben a jogfolytonos történeti alkotmány elfüggesztésre került (például a Tanácsköztársaság vagy a Szálasi-rezsim), mindeddig kívül maradtak az alkotmánybírák által tárgyalt körön. A fentebb vázolt gondolatmenetek a probléma elméleti vizsgálatán alapulnak: céljuk általános jelleggel alkalmazható tételek megfogalmazása.

[1] 3062/2012. (VII. 26.) AB határozat, Pokol Béla alkotmánybíró különvéleménye [195] „A történeti alkotmány vívmányai, mint értelmezési alapok még a jövőben kibontandó feladatot jelentenek az Alkotmánybíróság számára [...]”

[2] 33/2012. (VII. 17.) AB határozat, Pokol Béla alkotmánybíró különvéleménye [156]

[3] 21/2013. (VII. 19.) AB határozat, Indokolás [29]

[4] 21/2013. (VII. 19.) AB határozat, Indokolás [29]; 45/2012. (XII. 29.) AB határozat, Szívós Mária alkotmánybíró különvéleménye [268]

[5] Magyarország Alaptörvénye, Záró és vegyes rendelkezések, 5. pont

[6] 21/2013. (VII. 19.) AB határozat, Juhász Imre alkotmánybíró különvéleménye [79], [81]

[7] 33/2012. (VII. 17.) AB határozat, Indokolás [33]

[8] 28/2013. (X. 9.) AB határozat, Pokol Béla alkotmánybíró különvéleménye [45]

A másik lehetséges módszer a gyakorlat felől közelít, konkrét helyzeteket kezel, éppen ezért kevésbé általános jellegű. Az e megoldással kísérletezők felsorolás-szerűen adják meg az egyes ügyek szempontjából relevánsnak vélt múltbéli joganyagot, így kutatva a vívmányok után. Az ilyen kiemeléseknek is két további szintje ismert eddig: egymás mellett jelent meg a normák egy körülírt csoportjának nevesítése (a polgári átalakulást konstituáló törvények), illetve e körből egyes jogszabályok (pl. az 1869:4. tc.) és elvek kiragadása. Itt ismét a korábban említett, puhatolódzó állásponttal szembesülünk: ezek a taxatív listák csupán részlegesek és nem merészkednek túl az Alaptörvény hatályos szövegéből egyébként is levezethető normatartalmon. Inkább arra szolgálnak, hogy a más értelmezési eszközök segítségével levezetett eredményt történeti oldalról támasszák alá. A bírák korhatár előtti nyugdíjazásáról szóló alkotmánybíróági határozat indokolása leszögezi: „[a] bírói függetlenség elve, ennek elemeivel együtt, minden kétséget kizáróan vívmány. Az Alkotmánybíróóság ezért megállapítja, hogy a bírói függetlenség és az ebből eredő elmozdíthatatlanság elve nemcsak az Alaptörvény tételes szabálya, hanem a történeti alkotmány vívmányai közé is tartozik.”¹⁴ Fellelhető olyan határozati indokolás is, amely egy konkrét jogterület (az öröklési jog) történeti fejlődését vázolja fel, az R) cikk (3) bekezdésére való külön hivatkozás nélkül.¹⁵ Eljárása közel áll azokhoz az intézménytörténeti áttekintésekhez, amelyek szórva nyosan a 2012-t megelőző alkotmánybíróági határozatok érveléseiben is megfigyelhetők.

Bármely ismertetett módszert is tekintjük, elmondható, hogy egyelőre egyik sem tárja föl a probléma gyökerét, csupán részletkérdések vizsgálatába bocsátkozik, ezért a válaszok sem lehetnek teljes körűek. Ennek oka részben az eltelt idő rövidsége, részben a probléma újszerűsége.

Összességében megállapítható, hogy az elmúlt nem egészen két év alatt az Alkotmánybíróóság töltőelőremutató, a téma szempontjából alapvető lépést tett. Ilyen például a történeti alkotmány és a történeti alkotmány vívmányainak fogalmi elválasztása. Öröndetes, hogy a vita a testületen belül is folyamatosan jelen van, de egy majdani, átfogó koncepció kontúrjai jelenleg még nem azonosíthatók. Egy ilyen rendszer mintáját az alapjogi bíróságok gyakorlatában bevett tesztek szolgáltatathatják. Álláspontunk szerint a vizsgált megközelítések szintetizálása volna célszerű, amely egy kellően objektív, mégis galmas értelmezési keret kimunkálásához vezethet.

Irodalomjegyzék

- Rixer Ádám: A történeti alkotmány lehetséges jelentéstartalmai. jesz.ajk.elte.hu/rixer47.html (Utolsó letöltés: 2013. 10. 30.)
- Sente Zoltán: A historizáló alkotmányozás problémái – a történeti alkotmány és a Szent Korona az új Alaptörvényben. *Közjogi Szemle*, 2011. (3. évf.) 3. sz. 1-13. o.

¹⁴ 33/2012. (VII. 17.) AB határozat. Indokolás [80] A bírói függetlenség elve tekinthető tehát a történeti alkotmány Alkotmány által először megnevezett vívmányának. Az elvre azóta más határozatában is hivatkozott a testület. 25/2013. (X. 4.) AB határozat. Indokolás [26]

¹⁵ 43/2012. (XII. 20.) AB határozat. Indokolás [49]